

Demokrat İzmir Gazetesi

Demokrat İzmir, İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkenin çok partili hayata geçtiği dönemde, muhalefete destek vermek üzere 1946 yılında İzmir’de yayın hayatına başlamış; 1979 yılına kadar yayınlanmaya devam eden gazete, izlediği yayın siyasetiyle, genelde siyasi iktidarlara muhalif bir tutum takınmıştır.

Türk siyasi yaşamında derin izler bırakan Demokrat Parti (DP) 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar’ın liderliği altında kuruldu. Çok kısa bir sürede ülke genelinde örgütlenmeye başlayan partinin İzmir il teşkilatı 14 Şubat 1946 tarihinde faaliyete başladı. İl başkanlığı görevini Dr. Ekrem Hayri Üstündağ üstlendi. İzmir ve Batı Anadolu Demokrat Parti’nin hızla örgütlendiği, geniş halk kesimlerinin partiye destek verdiği yerlerin başında geliyordu. Bölge genelinde muhalefet partisinin sesini duyuracak, parti lehine kamuoyu oluşturacak bir gazeteye ihtiyaç duyulmuştu. İzmir’de Anadolu ve Yeni Asır gazeteleri yayın hayatındaydı; fakat uzun süredir iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) basını kontrol altında tutuyordu. Muhalefetin sesi olacak bir gazete ihtiyacını karşılamak adına 12 Nisan 1946 tarihinde Gazi Bulvarı 1343. Sokak Piran Apartman’da *İzmir* gazetesi yayın hayatına başladı. Gazetenin kurucusu Dr. Ekrem Hayri Üstündağ olsa da imtiyaz sahipliğini oğlu Bülent Üstündağ ve eşi Mücteba Üstündağ üstlendi. “*Sabahları Çıkar Müstakil Siyasi Gazete*” ibaresi ile yayın hayatına katılan gazetenin yazı işleri müdürü Dr. Ali Kürşat’tı. *İzmir* gazetesi izlediği yayın siyasetiyle muhalefet lehine kısa sürede başarı sağladı ve bu başarısı bizzat CHP iktidarının dikkatini çekti. CHP Genel Sekreterliği, İzmir il örgütünden “*Bu gazetenin günü gününe takip etmenizi ve ehemmiyetli yayınları yazarak, gerekirse telefonla bildirmenizi*” talep etmişti.

İzmir gazetesinin yazar kadrosu içinde Burhan Belge, Mustafa Kentli gibi isimler yer almıştı. Bu isimler Demokrat Parti’nin bir “*hak ve hürriyet mücadelesi*” verdiğini ortaya koyan yazılar kaleme almış, iktidarın politikalarına eleştiriler getirmişlerdi. Özellikle 1946 yılı içinde gerçekleşen genel ve yerel seçim süreçlerinde gazete eleştiri dozunu yükseltmişti. CHP iktidarını, “*Jandarma süngüler, muhtar tazyiki, partili tehdidi, memurların tarafgir davranışları, yol keserek ‘oy verdi’ vesikası aramak*” gibi demokrasi dışı uygulamalara gitmek, seçmeni baskı altına almakla suçlamıştı. 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçim, Cumhuriyet tarihinin ilk çok partili genel seçimidir. Fakat seçimde uygulanan açık oy, gizli tasnif yönetimi, seçim sürecinin yargı denetiminde olmaması gibi etkenler ön plana alındığında bu seçim demokrasi tarihimizde “*şaiBELİ seçim*” olarak anılmıştı. *İzmir* gazetesi seçimi “*21 Temmuz 1946’da Türk milleti demokrasinin değil, demokrasi milletinin altında kalmıştır*” sözleri ile tanımlamış; Burhan Belge, süreci “*milli iradenin iffetine tecavüz*” olarak nitelendirmişti. Seçim sonrası, sandıklarda yaşanan yolsuzluklara, hukuksuzluklara

dikkat çekmek isteyen *İzmir* gazetesinde 28 Temmuz'da yayınlanan "*Nesebi Sahih Olmayan Çocuk*" adlı fıkra ülke gündeminde büyük yankı uyandırmış, gazetenin tarihinde çok önemli bir dönüm noktasını teşkil etmişti.

Bülent Üstündağ tarafından kaleme alınan fıkrayı "*hükümetin manevi şahsiyetine hakaret olarak*" gören iktidar, gazeteye dava açmıştı. Mahkeme gazetenin imtiyaz sahibi olan Müçteba Üstündağ ile yazı işleri müdürü Dr. Ali Kürşat'ın tutuklanmasına karar verdi. Askerlik vazifesini yapan Bülent Üstündağ, hamile olan eşinin tutuklanması üzerine yazının kendisine ait olduğunu açıklamış olsa da mahkemenin kararı değişmedi. Eşini düşürmüş olduğu duruma üzülen Bülent Üstündağ hayatına son verdi. Kamuoyunda derin bir üzüntü yaratan olaydan yaklaşık üç ay sonra Müçteba Üstündağ, şahsına özel çıkarılan bir kanunla affedildi. *İzmir* gazetesi mahkeme kararıyla 20 gün kapatıldı. Bu kararın ardından, Burhan Belge'nin imtiyaz sahipliğinde çıkan gazete isim değişikliğine giderek 25 Aralık 1946 tarihinden itibaren *Demokrat İzmir* adı ile yayın hayatına başladı. Gazetenin imtiyaz sahipliğini Adnan Duvenci üstlendi. *Demokrat İzmir* ismi altında çıkan gazetenin ilk sayısında okuyucuya şu ifadelerle seslenilmişti:

"Bugün elinizde ilk sayısı bulunan 'Demokrat İzmir' millet ve memleket uğruna çalışmak üzere intişara başlamış bulunuyor... Yegâne endişesi milletin demokrasi yolundaki heyecanının uyuşturulması olan Demokrat İzmir, memlekette bir an evvel hürriyet ve demokrasinin tam olarak elde edilmesini kendine ilk vazife yapmıştır. Gazetemiz memlekete çapında demokrat olarak tanınmış birçok siyaset adamlarımızın kıymetli makalelerini okuyucularına vermekle büyük zevk duyacaktır... Demokrat İzmir, demokrasiyi sevenlerin ve bu vatani her bakımdan refah içinde görmek isteyenlerin gazetesidir."

Demokrat İzmir, ülkenin çok partili hayatı deneyimlediği günlerde izlediği yayın siyaseti ile sadece İzmir ve Batı Anadolu'da değil, ülke genelinde "*Demokrat Parti'nin karargâhını ve fikir mihrakını*" temsil etmişti. Demokrat Parti'nin kurucuları Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Şevket İnce gibi isimler gazetede yazılar kaleme almıştı. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimin ardından DP'nin iktidara gelmesini "*Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir*" ilkesinin vücut bulmuş hali olarak nitelendiren gazete, bu seçimlerle halkın "*kansız bir inkılap*" gerçekleştirdiğine vurgu yapmıştı. Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında *Demokrat İzmir*, iktidarın iç ve dış politikada izlediği siyaseti destekler yönde bir yayın siyaseti takip etmişti.

1950'lerin ortalarına gelindiğinde Demokrat Parti ile *Demokrat İzmir* gazetesinin yolları ayrıldı. Gazetenin iktidarı desteklemek yerine muhalif tarafta yer almasında birkaç neden öne çıkmıştı. İlk olarak *Demokrat İzmir* gazetesinin sahibi Adnan Duvenci ile 1950 yılı yerel seçimleri sonrası İzmir Belediye Başkanı seçilen Rauf Onursal arasında sorunlar yaşanmıştı. Gazete, belediye başkanının yapmış olduğu bir takım uygulamalara eleştiriler getirmiş, bunun karşısında parti il örgütü ile gazete arasına mesafe girmişti. İkinci olarak iktidarının ilk yıllarında itibaren DP'nin bünyesinde ortaya çıkan antidemokratik eğilimlerin, 1954 yılı genel seçimlerinden sonra devam ederek, sistemli ve planlı bir tutum, davranış ve politika halini almış olmasıdır. Bu gidişe tepki olarak, DP'nin parti-devleti olmasına itiraz eden liberal-demokrat eğilimlere sahip bir grup DP milletvekili partiden ayrılarak 20 Aralık 1955 tarihinde Hürriyet Partisi (HP)'ni kurmuştur. DP İzmir İl örgütünün kuruluş sürecinde büyük emekleri olan Dr. Ekrem Hayri Üstündağ, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Refik Şevket İnce gibi isimler de HP'nin kuruluş sürecine katkı sunmuştu. Bu isimlerin DP'den ayrılarak HP'nin bünyesinde yer almaları *Demokrat İzmir* gazetesinin de muhalefet saflarına geçmesinde çok önemli bir etken olmuştu. Hürriyet Partisi'nin İzmir ve Batı Anadolu'daki örgütlenme sürecinde *Demokrat İzmir*, partinin sözcüsü gibi hareket etmişti. Fakat kamuoyundan yeteri kadar ilgi görmeyen ve 1957 seçimlerinde beklenenin çok altında oy alan HP, 24 Kasım 1958 tarihinde aldığı karar sonrası CHP'ye katılmıştı. Öte yandan "*Demokrat İzmir*

gazetesi ne Demokrat Parti'nin, ne Halk Partisi'nin ne de müstakbel Hürriyet Partisi'nin ne şunun ne bunun neşir organıdır. Dün böyleydik. Bugün de böyleyiz, yarın da böyle olacağız" söylemi ile gazete kendi duruşunu kamuoyu ile paylaşmış, iktidar saflarından muhalif tarafa geçişini duyurmuştu. Gazete, yayın hayatına başlamasının 10. Yılı dolayısıyla yayınladığı yazısında hangi gerekçelerle DP iktidarına karşı olduğunu, geçmişte CHP iktidarına karşı vermiş olduğu demokrasi mücadelesine atıfta bulunarak şu ifadelerle ortaya koymuştu:

"Demokrat Parti iktidara geldiği için birçok yeni dostlar, yeni taraftarlar, yeni organlar kazanmıştır. Bir mücadelenin kavgasını yapıp zaferini kazanan Demokrat İzmir gazetesine şimdi eski bir asker gözü nazariyle bakılmaktadır... Demokrat Parti iktidarının birinci devresi durmakla geçti. Bunu, demokrasi atılışının bir beklemesi halinde telakki ettik. İktidarın ikinci devresi ise bir dönüş halinde tecelli etti. Bu suretle on sene evvel bugün başladığımız yolculuğun hareket noktasına dönmüş bulunmaktayız. Yeni hizmet devremizin başlangıç noktasında tek temennimiz ikinci on yıllık neşir hayatımızda, tekrar 945 yılının son aylarına dönmemek arzusundan ibarettir."

Demokrat İzmir, muhalefet saflarına geçmesiyle birlikte, o günlerde gazetelerin en önemli gelir kaynağı olan resmi ilanlardan mahrum kalmış; İzmir ve bölge halkının desteği ile ayakta kalmayı başarmıştı. Ayrıca zaman içinde uygun fiyatlı kâğıt yoksunluğu yaşamıştı. Gazetenin muhalif duruşu çok daha fazla okuyucu kitlesine ulaşmasını sağlamıştı. DP iktidarı, basını baskı altına almak ve denetlemek üzere ilk olarak 9 Mart 1954 tarihinde 6334 sayılı "Neşir yoluyla veya radyo ile işlenecek bazı cürümler hakkında Kanun"u, sonrasında 6 Haziran 1956 tarihinde 6732 ile 6733 sayılı kanunları uygulamaya koymuştu. Bu düzenlemeler "Demokles'in Kılıcı" gibi gazetecilerin başlarının üstünde sallanmıştı. Buna karşın Demokrat İzmir iktidara karşı en sert eleştirileri dile getiren gazetelerden biri olmuştu. Tarih tekerrürden ibaretti ve geçmişte, CHP iktidarını eleştiren bir fıkra yayınladığı gerekçesiyle kapatılan gazete; bu olaydan yıllar sonra bu sefer 18 Haziran 1956 tarihli nüshasında DP iktidarını eleştiren "İnsaf Be Paşam" başlıklı bir fıkra nedeniyle kapatılmıştı. Bu fıkra dolayısıyla Başbakan Adnan Menderes'in küçük düşürüldüğü gerekçe gösterilerek gazeteye dava açıldı. Dava sonunda mahkeme Ziya Hanhan'ın bir yıl hapsine Demokrat İzmir gazetesinin de 27 Mayıs-27 Haziran 1957 tarihleri arasında bir ay süre ile kapatılmasına karar vermişti. "İnsaf Be Paşam" adlı fıkra metni nedeniyle cezalandırılan gazete, bu duruma bir gönderme yaparak sonraki günlerde İnsaf Be Paşam adında bir köşe yayınlamaya başlamıştı. Ziya Hanhan, cezaevinden çıktıktan sonra kaleme aldığı ilk yazısında, şahsının ve gazetesinin DP iktidarına yönelik izleyeceği tavrı şu sözleriyle ifade etmişti: "Taklabazlığın en ziyade rağbet gördüğü bu zamanda biz, dağ sporunu seçtik. Tırmandığımız yolun muhatarasını bilmiyor değiliz. Ama başka çıkar yol yok. Cennete kavuşmak için sırat köprüsünün geçmemiz lazım. Ve bu köprüyü, kimseye 'Dayı' demeden geçeceğiz."

DP iktidarı, Demokrat İzmir'in izlediği yayın siyasetinden büyük rahatsızlık duymuştu. Sadece 1956-1957 yılını kapsayan iki yıllık dönemde gazetede yapılan haberlere yönelik iktidar kanalından çeşitli ceza taleplerinde bulunulmuş, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar süreç bu şekilde devam etmişti. Gazetenin isminde yer alan "Demokrat" kelimesinin, sadece iktidar partisini destekleyen gazeteler tarafından kullanılması gerektiği yönünde bir görüş iktidar tarafında konuşulurken; bu tartışmalar karşısında gazete kendini şöyle savunmuştu:

"Demokrasi mefhumu, Demokrat Parti'nin ihtirasına bırakılmış ve tescili icra edilmiş bir ticaret patenti değildir... Bu gazete 10 seneden beri aynı idealin gerçekleşmesi için çalışıp durmaktadır. Biz 1950 öncesi koleksiyonlarımızı 1950 sonrası koleksiyonlarımızı birlikte memleket umumi efkârının önüne serer ve her satırımızın, hatta her kelimemizin bir bir hesabını verebiliriz."

1958 yılı sonralarına gelindiğinde iktidarın basın üzerindeki baskısına dikkat çeken Demokrat İzmir, muhalif gazetelerin

kâğıdının kesildiği, yazar ve karikatüristlerin hapse atıldığı dönemde “*iktidar partisinin adı da Demokrat’tır*” ifadelerinde bulunarak, bir gazetecinin bir haftalık mesaisini şu fıkra ile gündeme taşımıştır:

“Pazartesi: Savcılık Yazısı

Salı: Yazıya cevap

Çarşamba: Savcılıkta ifade

Perşembe: Mahkemelerde duruşma

Cuma: Karakola tebligat

Cumartesi: Hukuk istişaresi

Pazar: Yarının endişesi

Görülmemiş demokrasimizde ‘hür basın’ mensuplarının ömür takvimi budur.”

Demokrat Parti iktidarının son yıllarında iktidar ile muhalefet arasında siyasi tansiyon yükselmiş, bu durum çeşitli toplumsal olaylara sebebiyet vermişti. Özellikle ana muhalefet partisi CHP’nin lideri İsmet İnönü’nün yurt içinde yapmış olduğu seyahatler, gerginliklere ve olaylara neden olmuştu. İnönü’nün 1959 yılı Nisan ayı sonunda “*Ege Vazife Gezisi*” adı altında gerçekleştirdiği ve muhalefetin “*Ege Taarruzu*” olarak nitelendirdiği seyahati sırasında Uşak’ta taşlanmış, Manisa ve İzmir’de olaylar çıkmıştı. Bu gezi ve izlenen güzergâh iktidar tarafında çok büyük bir rahatsızlık yaratmıştı. İnönü’nün İzmir’e geldiği 2 Mayıs akşamı *Demokrat İzmir* gazetesi yakılmak istenmiş; gazete matbaasının camları kırılmış, baskı makineleri tahrip edilmiş, matbuat malzemeleri çıkan yangında kullanılamaz hale gelmişti. Gazetenin 22 personeli de bu tahribat sırasında bina içinde mahsur kalmıştı. İzmir Savcılığı olay hakkında yayın yasağı getirmiş, olaydan sonra sadece iki kişi gözaltına alınmıştı. Olaydan sonra *Demokrat İzmir* gazetesi 3-18 Mayıs tarihleri arasında kapalı kaldı ve ilk çıkan nüshasında “*16 gün sonra bizi sevenlerin huzurunda, muarızlarımızın ise işte yine karşılarındayız!*” başlığı ile iktidara meydan okumuştur. Çıktığı ilk iki gün gazete *Halkın Sesi* matbaasında basılmıştı.

1960 yılı Nisan ayında Demokrat Parti iktidarı tarafından, muhalefeti soruşturmak üzere Meclis bünyesinde oluşturulan Tahkikat Komisyonu kararı ile *Demokrat İzmir* gazetesi 29 Nisan-28 Mayıs tarihleri arasında kapalı kalmış; 27 Mayıs askeri müdahalesi sonrası yayınlanan ilk nüshasında tutuklanan Demokrat Partilileri eleştiren yazılara yer vermişti. *Demokrat İzmir*, askeri müdahaleyi destekler bir yayın siyaseti takip etmişti. Gazete, darbe ile iktidardan düşürülen Demokratlara yöneltilen “*sabık, düşük, kuyruk, Yassıada tutukluları, Celali Çetesi, Celali Eşkîyaları*” gibi sıfatlara sütunlarında yer vermişti. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes’in de aralarında bulunduğu Demokrat Partili siyasilerin yargılandığı “*Yassıada Davaları*” sürecinde “*Demokrat İzmir Gazetesi Davası*”da görülmüştü. 12 Ocak-4 Mayıs 1961 tarihleri arasında görülen davada Adnan Menderes, Rauf Onursal başta olmak üzere toplam 24 sanık yargılanmıştı. Yassıada Savcısı Salim Başol duruşmalar sonunda *Demokrat İzmir* gazetesi davasının 1 numaralı Anayasayı İhlal Davası ile birleştirilmesine karar vermişti.

Demokrat Parti iktidarıyla mücadele eden, baskı gören *Demokrat İzmir*, askeri müdahale sonrasında ancak 1961 yılı sonu itibarıyla biçim ve içerik olarak normal bir günlük gazete formuna kavuşmuştu. Fakat birkaç yıl sonra, 1966 yılı Ekim ayında, gazete çalışanlarının grev kararı alması sebebiyle Adnan Dövençi gazeteyi kapatmış, yaklaşık bir buçuk yıl boyunca gazete yayınlanmamıştı. Kapalı olunan dönemde, 1946 yılından beri *Demokrat İzmir*’in imtiyaz sahipliğini

üstelenen Adnan Düvenci, 16 Ekim 1967'de 58 yaşında hayatı kaybetmişti.

İmtiyaz sahipliğini Adnan Düvenci'nin eşi Ayten Düvenci'nin üstlendiği gazete, 1 Ocak 1968 tarihinden itibaren İlhan Esen'in genel yayın yönetmeni, Nejat Türkeri'nin sorumlu müdürlüğü altında yayın hayatına geri dönmüştü. 1965 seçimleri sonrası kurulan Adalet Partisi iktidarına karşı mesafeli duran *Demokrat İzmir*, zaman zaman hkmetle sorunlar yaşamıştı. 1968 yılında, 9 Eylül törenlerine katılmak üzere İzmir'e gelen Başbakan Süleyman Demirel gazeteyi ziyaret etmiş, Ayten Düvenci ile görüşmüştü. Gazetenin, CHP ile 1950'lerin sonlarında başlayan ilişkisi, sonraki yıllarda da olumlu bir seyir izlemişti. CHP Genel Başkanları İsmet İnönü ve Bülent Ecevit zaman zaman gazeteyi ziyaret etmişlerdi. 1970'li yıllar boyunca *Demokrat İzmir*, Bülent Ecevit'e açık destek vermişti.

1965 yılında *Demokrat İzmir* gazetesinde çalışmaya başlayan Attila İlhan, gazete bünyesinde çeşitli görevler almış, zaman zaman genel yayın yönetmenliği görevinde bulunmuştu. 1970'lerin ilk yıllarında gazete siyasi içeriklerin yanında kültür-sanat, spor, müzik gibi konulara da sayfalarında özel yer vermişti. Gençlere yönelik okullar arası bilgi yarışmaları, yaz okulu etkinlikleri, tiyatro yarışmaları düzenlemişti. 1971 yılında düzenlenen liselerarası tiyatro yarışmasında en iyi erkek oyuncu dln Haluk Bilginer kazanmıştı.

12 Mart 1971 askeri muhtırası sonrası *Demokrat İzmir* gazetesinin üzerine askeri yönetimin gölgesi düşmüştü. İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı, Ayten Düvenci'den gazetenin yayın işleri müdürü Attila İlhan'ın görevine son verilmesi talep edilmiş; Düvenci, bu talebi geri çevirmişti. Askeri idare Kasım ayı içinde bir hafta süreyle gazeteyi kapatmıştı. Sonraki günlerde de gazete sürekli gözetim altında tutuldu. Birkaç ay sonra, Başbakan Nihat Erim'le ilişkili bir yazı dolayısıyla 23 Mart 1972'de gazete on gün süreyle tekrar kapatıldı.

1975 yılından itibaren renkli ofset baskıya geçen gazete, istenilen traj artışını sağlayamamıştı. Yeterli reklam alamadığı için gelirleri azalmış, satış rakamları düşmüştü. Gazetenin yazı işleri müdürlüğünü 11 Kasım 1977 tarihinden itibaren Yusuf Ziya Düvenci devralmıştı. Bu değişim sonrasında da beklenen büyümeyi sağlayamayan *Demokrat İzmir*, Yeni Asır gazetesinin sahibi Din Bilgin tarafından 1979 yılında satın alınmıştı. 28 Nisan 1979 Cumartesi günü 11.455'inci sayı olarak yayınlanan *Demokrat İzmir* okurlarına veda etmişti.

Yayın hayatına başladığı 1946 yılından, okurlarına veda ettiği 1979 yılına kadar siyasi iktidarlara genelde mesafeli olan, muhalif saflarda sürekli mücadele eden *Demokrat İzmir*, yerel bir gazete olmasına rağmen izlediği yayın siyasetiyle ulusal düzeyde ses getiren bir yayın organı olmuştur. Bünyesinde pek çok gazeteci yetiştiren bir "Gazeteci Okulu" olan *Demokrat İzmir*, aralarında Burhan Belge, Ziya Hanhan, Attila İlhan, şeref Bakşık, Akın Simav, Rifat Ilgaz, Muzaffer İzgü, Burhan Esen, Nurdoğan Taalan, Kaya elikkanat, Akın Simav, Necdet Onur, Naci Sadullah, Okan Yüksel, Sancar Maruflu, Alev Coşkun, Güngör Mengi gibi pek çok gazeteciye bünyesinde yer vermişti.

Fevzi ÇAKMAK

KAYNAKÇA

I- Arşiv Kaynakları

"İzmir Gazetesi'nde çıkan bir yazıdan dolayı, Müçteba stndağ ile Ali Kürşad'ın tevkif edildiği", **Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)**, Fon Kodu: 030.01.00.00. Yer No.65.403.1.1.

BCA, Fon Kodu. 010.09. Yer No. 211.655.2

BCA, Fon Kodu. 10.9. Yer No. 208.644.2.87.

BCA, Fon Kodu.490.1.0.0. Yer No.1368.534.1

II- Süreli Yayınlar

Demokrat İzmir

İzmir

Resmî Gazete

III- Kitap ve Makaleler

“Bülent Üstündağ’ın Hazin Ölümü”, **İzmir**, 11 Kasım 1946.

“Demokrat İzmir Çıkarırken”, **Demokrat İzmir**, 25 Aralık 1946.

BELGE, Burhan, “ Bugünkü Toplantının Manası ve Sebepleri”, **İzmir**, 25 Temmuz 1946.

_____, Burhan, “5 Ağustos 1946”, **İzmir**, 5 Ağustos 1946.

_____, Burhan, “CHP’ye Muhalefet Lazım”, **İzmir**, 13 Nisan 1946.

_____, Burhan, “Kansız İnkılap ve Muhalefet”, **Demokrat İzmir**, 17 Mayıs 1950.

BAKŞIK, Şeref, **CHP İle Bir Ömür**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2009.

ÇAKMAK, Diren, “Hürriyet Partisi”, **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hurriyet-partisi/>

ÇAKMAK, Fevzi, “Cumhuriyet Halk Partisi’nin ‘Ege Vazife Gezisi’ ve 1959 Yılı Uşak-İzmir Olayları”, **Turkish Studies**, Volume 9/10 Fall 2014, ss. 1239-1258.

_____, Fevzi, “Çok Partili Hayata Geçiş Süreci ve İzmir (1946-1950)”, **İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih Cildi**, C 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2013

_____, Fevzi, “Ekrem Hayri Üstündağ”, **İzmir Kent Ansiklopedisi-Biyografi Cildi**, C 2, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yay., İzmir, 2018.

DEMİRCİ, Aytaç, Düvenci, Yusuf Rıza, **Bir Mücadele Gazetesi! Demokrat İzmir**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018.

HANHAN, Ziya, “Dağ Sporu”, **Demokrat İzmir**, 5 Nisan 1958.

_____, Ziya, “İnsaf be Paşam”, **Demokrat İzmir**, 18 Haziran 1956.

_____, Emine Gürsoy, **Yassıada Zabıtları-VII Demokrat İzmir Gazetesi Davası**, Kitabevi, İstanbul, 2012,

ŞENER, Aslı Solak, ÇAKMAK, Fevzi, “Türk Basın Tarihi İçinde Muhalif Bir Gazete: Demokrat İzmir”, **Belgi**, S 20 (2020/II), ss. 2475-2509.

TOPUZ, Hıfzı, **100 Soruda Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/demokrat-izmir-gazetesi/?pdf=6255> adresinden erişilmiştir

